

« ვ ა მ ტ კ ი ც ე ბ »

თსუ რექტორის მოადგილე ივანე ბოკერია -----

«-----» ----- 2006 წ.

ა მ ო ნ ა წ ე რ ი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (თსუ) ჰუმანიტარული ფაკულტეტის ევროპეისტიკის და ამერიკანისტიკის მიმართულების საზღვარგარეთის ლიტერატურის ისტორიის კათედრის 2006 წლის ----- სხდომის ოქმიდან № ----.

სხდომას ესწრებოდნენ: პროფ. ნ. კაკაბაძე, პროფ. თ. კობახიძე, პროფ. რ. ციხითათრიშვილი, პროფ. მ. ანთაძე, დოც. ე. გაბუნია, დოც. მ. გელაშვილი.

მოისმინეს: პროფ. თ. კობახიძის ინფორმაცია ნინო მერაბის ასული ბალანჩივაძის სადისერტაციო შრომის «თორნდონ უაილდერის დრამატურგიის მითოპოეტიკური ასპექტების» აპრობაციის შესახებ.

აღინიშნა, რომ ნინო ბალანჩივაძემ 1996 წელს წარჩინებით დაამთავრა ქსუ-ს ფილოლოგიის ფაკულტეტი. 1997-1998 წწ. ჩააბარა საკანდიდატო მინიმუმით გათვალისწინებული საგნები (სპეციალობა: ინგლისური ლიტერატურის ისტორია, შიფრი: 10.01.05 _ ევროპისა და ამერიკის ხალხთა ლიტერატურა).

იგი მუშაობს წყალტუბოს ზონის სორმონის საშუალო სკოლაში. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო.

ნაშრომი შესრულებულია თსუ-ს საზღვარგარეთული ლიტერატურის ისტორიის კათედრაზე. მეცნიერ-ხელმძღვანელი: ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი თემურ კობახიძე.

სადისერტაციო ნაშრომის თემა დამტკიცებულია თსუ-ს ჰუმანიტარული ფაკულტეტის ევროპეისტიკის და ამერიკანისტიკის მიმართულების საზღვარგარეთის ლიტერატურის ისტორიის კათედრის 2006 წლის ----- სხდომაზე (ოქმი № -----).

სიტყვა ეძლევა დისერტანტს: ამერიკელი რომანისტიკისა და დრამატურგის თორნტონ უაილდერის თვითმყოფადი, ძალზე თავისებური შემოქმედება ყოველთვის განეზ იდგა ამერიკული ლიტერატურის საერთო მდინარებისაგან, მაგრამ დღეს მას თავის სამშობლოში სრულიად დამსახურებულად ასახელებენ XX საუკუნის სხვა ცნობილ მწერალთა გვერდით. თ. უაილდერმა თემატურად და ჟანრობრივად მრავალფეროვანი ლიტერატურული მემკვიდრეობა დატოვა (პროზა, დრამატურგია, თარგმანები, თეორიული და კრიტიკული გამოკვლევები), ლიტერატურული მოღვაწეობის თითქმის ყველა სფეროში მოახერხა საკუთარი სიტყვის თქმა.

ევროპის ქვეყნებსა და აშშ-ში წლიდან წლამდე იზრდება ინტერესი თ. უაილდერის შემოქმედებისადმი, რაც იმიტაც არის განპირობებული, რომ თ. უაილდერის მხატვრული შემოქმედება ერთგვარად ტრადიციულიცაა და ამავე დროს მოდერნისტულიც. ამას იმიტომ აღვნიშნავთ, რომ მისი შემოქმედების ირგვლივ იწერება მონოგრაფიები, სტატიები და არ ფიქსირდება მწერლის ორი, ერთმანეთის მსგავსი გაგება-შეფასება. იგივეს ადასტურებს ჩვენს მიერ წარმოებული კვლევაც: თ.

უაილდერის მოდერნისტული თვალთახედვის გვერდით, ზოგჯერ ცალკეულ სიტუაციათა იმგვარ ხედვას ვაწყდებით, რაც ამკარად ტრადიციული მწერლობისთვისაა დამახასიათებელი.

თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგის ანალიზი (ერთმოქმედებიანი პიესები: «ჩვენი ქალაქი», «ბეწვის ხიდზე», «მაჰანკალი») საშუალებას იძლევა, დავინახოთ დრამატურგის ოსტატობა, ხაზი გავუსვათ იმ მხატვრულ ხერხებსა თუ გავლენებს, რომლებითაც ესოდენ მდიდარია მისი შემოქმედება, ხოლო სპეციალური ბიბლიოგრაფიული შრომები მხოლოდ ზოგად წარმოდგენას თუ გვიქმნიან თ. უაილდერის შემოქმედების ირგვლივ დაწერილ ნაშრომთა მთელ მრავალფეროვნებაზე, რამდენადაც მათი უმნიშვნელოვანესი ნაწილი, მ. გოლდსთაინის, რ. ბერბენკის, მ. ქიუნერის ნაშრომების სახით, თ. უაილდერის უმნიშვნელოვანესი ცხოვრებისეული თუ შემოქმედებითი ფაქტების განხილვის თვალსაზრისით არის ყურადსადები.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, გამართლებულია ჩვენი არჩევანი საკვლევი თემატიკის შერჩევისას. მითუმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ, რომ თ. უაილდერის შემოქმედება საქართველოში ნაკლებადაა ცნობილი ფართო მკითხველი საზოგადოებისათვის, ხოლო მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობა, ჩვენს ხელთ არსებული მასალების მიხედვით, ჯერ არ გამხდარა სერიოზული ლიტერატურათმცოდნეობითი კვლევის საგანი. ამდენად, ჩვენს მიერ წარმოდგენილი ნაშრომი ქართულ ენაზე დაწერილი პირველი სამეცნიერო მონოგრაფიაა, რომელიც ერთი კონკრეტული საკითხის, მითოპოეტიკური ელემენტების შესწავლას ცდილობს უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში თანამედროვე კვლევის საერთაშორისო სამეცნიერო დონის გათვალისწინებით. ნაშრომის აქტუალობასაც სწორედ უაილდერის დრამატურგიაში დასმული პრობლემების სიმძაფრე და გამოხატვის ფორმა განსაზღვრავს.

აქედან გამომდინარე საკვლევი **სადისერტაციო შრომის მიზანია** საკვლევი პრობლემის ირგვლივ არსებული სამეცნიერო ლიტერატურის გათვალისწინებითა და თ. უაილდერის ტექსტის ანალიზზე დაყრდნობით, გავარკვიოთ თ. უაილდერის მითოსური მეთოდის სპეციფიკა, წარმოვაჩინოთ მითოსის როლი პიესებში, რამდენადაც მითოსი რადიკალურად უახლოვდება სიუჟეტს და იგი უმნიშვნელოვანეს ფუნქციას ასრულებს პიესების სტრუქტურის ორგანიზებაში.

გარდა აღნიშნულისა, ჩვენს მიზანს წარმოადგენდა, აგრეთვე მითოსური ასპექტის შემადგენელი კომპონენტების კლასიფიკაციის შედგენა და თითოეული მათგანის დანიშნულების განხილვა. აქვე შესწავლილია ისიც, თუ როგორ ახდენს მწერალი მხატვრული დროისა და სივრცის, ბიბლიური ელემენტების მოდელირებას, ხოლო თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობაში არსებული ზოგადთეორიული კონცეფციების შეჯერებისა და ანალიზის საფუძველზე გვსურდა «წარმოგვეჩინა XX საუკუნის «მოდერნისტული მითოსური ექსპერიმენტის» არსი, მისი კავშირი მოდერნიზმის ლიტერატურულ ესთეტიკასთან».

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე გამოიხატება უპირველესად პრობლემის დასმის გამოიხატება უპირველესად პრობლემის დასმის თვალსაზრისით, რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილი ნაშრომებიდან მითოსის პრობლემა თ. უაილდერის შემოქმედებაში არავის გადაუქცევია სპეციალური კვლევისა და ცალკეული, ვრცელი მსჯელობის საგნად.

ამდენად, ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომი წარმოადგენს პირველ მოკრძალებულ ცდას აღნიშნული «ხარვეზის» აღმოსაფხვრელად. გარდა აღნიშნულისა, სიახლე ნაშრომისა იმაშიც მდგომარეობს, რომ იგი წარმოადგენს პირველ მონოგრაფიულ

გამოკვლევას ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში, რომელიც ეძღვნება თ. უაილდერის შემოქმედების ერთ-ერთი უმთავრესი ასპექტის – «მითოპოეტიკური ელემენტების» სიღრმისეულად კვლევას მწერლის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე სადისერტაციო ნაშრომის არქიტექტონიკა ასეთია:

შესავალი

თავი I. მითი და მითოსი

(მეთოდოლოგიური პრობლემები)

თავი II. მითოპოეტიკური ელემენტები

თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში.

2.1. პიესა «მაჭანკალი» და ირონია ადრეულ დრამატურგიულ ნაწარმოებებში.

2.2. «ბეწვის ხიდზე», ბიბლიური ალუზიები და მითოსი.

2.3. «ჩვენი ქალაქის» დრამატურგია და მითოსი.

დასკვნა

გამოყენებული ლიტერატურა

შესავალში საუბარია თემის მნიშვნელობასა და აქტუალობაზე, მიმოხილულია საკითხის შესწავლის მოკლე ისტორია და თორნთონ უაილდერიზე არსებული სამეცნიერო-კრიტიკული ლიტერატურა, დაზუსტებულია მიზნები და ამოცანები, განსაზღვრულია სადისერტაციო შრომის მეცნიერული სიახლე.

I თავში განხილულია მითისა და მითოსის მეთოდოლოგიური პრობლემა. მითთან და მითოსთან დაკავშირებით სპეციალურ ლიტერატურაში აზრთა უკიდურესი სხვადასხვაობა არსებობს. გაანალიზებულია ე. მელეტინსკის, ნ. ფრაის, თ. კობახიძის და სხვათა ნაშრომები, რომლებიც მოდერნიზმის ლიტერატურულ ესთეტიკასთან მიმართებაში განიხილავენ თანამედროვე «მითოშემოქმედებას». წინამდებარე თავში გაანალიზებული სამეცნიერო ლიტერატურის შეჯერების საფუძველზე, დასმულ პრობლემატურ საკითხებთან დაკავშირებით, საკუთარი პოზიციაა გამოხატული, კერძოდ: მითი სალიტერატურო კრიტიკის ანალიზის ობიექტს წარმოადგენს მაშინ, როდესაც ესა თუ ის მწერალი იყენებს მას, როგორც მხატვრულ ხერხს საკუთარი ჩანაფიქრის განსახორციელებლად, ხოლო მითოსის მხატვრულ ფუნქციას წარმოადგენს არაერთგვაროვანი ელემენტების ერთმანეთთან დაკავშირება მხატვრულ ქსოვილში, ანუ უამრავი სიუჟეტის უზოგადესი, სქემატური გაერთიანება.

II თავში განხილულია მითოპოეტიკური ელემენტები თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში, კერძოდ, პიესებში: «მაჭანკალი» (The Matchmaker), «ბეწვის ხიდზე» (The Skin of our Teeth), «ჩვენი ქალაქი» (Our Town).

ნაჩვენებია, რომ თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების პიესების სტრუქტურულ საფუძველად მიიჩნევა მითოსს – «პოტენციურ სიუჟეტს», მრავალი სიუჟეტის უზოგადეს მოდელს, საკვანძო მითოსურ სიტუაციას, რამდენადაც თვით მითოსის მხატვრული ფუნქციაა არაერთგვაროვანი ელემენტების ერთმანეთთან დაკავშირებაა მხატვრულ ქსოვილში, ანუ უამრავი სიუჟეტის უზოგადესი სქემატური გაერთიანება.

დასკვნით ნაწილში შეჯამებული და განზოგადებულია კვლევის შედეგად მიღებული ძირითადი დებულებები:

1. მოდერნისტული მითოსური ექსპერიმენტის არსს, მის ესთეტიკურ სიახლეს განსაზღვრავს არა მისი მსგავსება-განსხვავება მითის ადრეულ, კლასიკურ ფორმებთან, არამედ მისი კავშირი მოდერნიზმის ლიტერატურულ ესთეტიკასთან, რადგანაც თანამედროვე «მითოლოგიაში» XX-ს. მოდერნიზმის ესთეტიკასთან და მის პოეტიკასთანაა დაკავშირებული. ამასთან ასევე უნდა გავითვალისწინოთ ის

ფილოსოფიური, ეთნოლოგიური თუ ფსიქოლოგიური მომენტები, რომლებმაც უშუალო ზეგავლენა მოახდინეს მოდერნიზმის მრავალფეროვან მხატვრულ კონცეფციებზე.

2. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩვენს მიერ განხილული თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების პიესების სტრუქტურულ საფუძვლად მივიჩნევთ «მითოსს» – «პოტენციურ სიუჟეტს», მრავალი სიუჟეტის უზოგადეს მოდელს, საკვანძო მითოსურ სიტუაციას, რამდენადაც თვით «მითოსის» მხატვრული ფუნქცია არაერთგვაროვანი ელემენტების ერთმანეთთან დაკავშირებაა მხატვრულ ქსოვილში, ანუ უამრავი სიუჟეტის უზოგადესი სქემატური გაერთიანება.

3. მითისა და მითოსის გამოყენებით თ. უაილდერმა დაგვანახა, რომ ადამიანი, შესაძლოა მცირე როლს ასრულებდეს უდიდეს მთლიანობაში, მაგრამ თითოეული ინდივიდის არსებობა საყოველთაო ევოლუციური პროცესის თანაზიარია, რამდენადაც სწორედ მითოსის მეშვეობით ხდება მარადგანმეორებადი მოდელის ერთ-ერთ ვარიანტად წარმოჩენა.

4. მითოსი თ. უაილდერის პიესებში პერსონაჟთა ქაოტური ასოციაციების მოწესრიგებისა და ფასეულობათა უნივერსალიზაციის ფუნქციას ასრულებს. დრამატურგმა შექმნა სოციალური წინააღმდეგობებისაგან დაცლილი მითოსური სივრცე, რაც მონათხრობის საყოველთაო ზედროულობასა და ზეისტორიულობას გულისხმობს, რადგან სოციალურ წინააღმდეგობათა ასახვა დრამა, ძალზე კონკრეტულ ისტორიულ კონტექსტში მოათავსებდა.

5. პიესის – «ბეწვის ხიდზე» ანუ «ჩვენივე კბილების კანით» – სტრუქტურის მითოსურ საფუძველს მამისა და ძის ურთიერთობა წარმოადგენს. აღნიშნული პრობლემის ხორცშესახმელად შერჩეული წყაროები, მართალია, გარეგნული «მითოლოგიზმისაგან» თავისუფალნი არიან, მაგრამ ასოციაციური სიუჟეტის სქემატური ნიშნის წყალობით, პიესის საერთო-მითოსური სტრუქტურის განუყოფელ ნაწილად იქცევიან.

6. ქრისტიანული მითის მეშვეობით თ. უაილდერი ახერხებს იმას, რომ პიესის მაგისტრალურმა თემამ მუდმივად ზედაპირზე იტრიალოს, ხოლო ბიბლიურ ილუზიებს დრამატურგი იყენებს როგორც ერთ-ერთ ძირითად საყრდენს პიესის კონსტრუქციის ასაგებად.

7. ბიბლიური ელემენტები ღრმად იჭრებიან პერსონაჟთა სულიერ სამყაროში და მხატვრული სახეების სტრუქტურის უმნიშვნელოვანეს კომპონენტებად იქცევიან (ანტროპუსი – იგივე ადამია, ჰენრი – კაენი და ა.შ.). პიესის ხასიათთა სისტემის სიმბოლური ბუნება იმით ძლიერდება, რომ ისინი ადვილად იწვევენ ანალოგიებსა და ასოციაციებს ბიბლიასთან. ამ ხერხით თ. უაილდერი, დრამის «საყოველთაო მისაწვდომობას» უწყობს ხელს, რადგან ბიბლიას ბავშვობიდანვე შევიცნობთ და აუცილებელი ასოციაციებიც ადვილად ჩნდებიან სულიერ სამყაროში.

8. დრამატურგი მყოფადს, ნამყოს, მომავალს ცხოვრების ერთ განუყოფელ ნაკადად აერთებს. იგი ცდილობს გვაჩვენოს, რომ ყველაფერი თავიდან მეორდება და ყოველთვის თავისებურად, ისე როგორც არასოდეს არ ყოფილა.

9. დრო რომ მედინი არ იყოს, მაშინ აღარ იარსებებდა შთაბეჭდილებები, მოგონებები, ანუ, წარსული – მოგონებაა. თ. უაილდერის შემოქმედებაში აღნიშნულ გარემოებას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. წარსულით მოცულ გმირებს უპირისპირდებიან მომავალზე ორიენტირებული ხასიათები. ისინი გმობენ წარსულს და მომავლისაკენ ისწრაფიან. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მწერალი წარსულს ყოვლისმომცველ დროდ თვლის, რადგან მის გვერდით დრო ყოველთვის მოქმედებს და

განსაზღვრავს ხასიათის თავისებურებას. დროს მხატვრული და აზრობრივი მნიშვნელობა ენიჭება.

10. თ. უაილდერი მხატვრულ ლიტერატურაში გავრცელებულ მითოლოგიურ და ლიტერატურულ მოტივთა და სახეთა გამოყენების თითქმის ყველა მრავალფეროვან ხერხს მიმართავს. ცხადია, რომ ამა თუ იმ სკოლამ თუ თეორიამ, შესაძლოა თვითონ დრომაც, გარკვეული ბიძგი მისცეს ამ მოტივთა გამოყენებას მის შემოქმედებაში. მითს თ. უაილდერი მხოლოდ შაბლონურობისაგან თავის დასაღწევად კი არ იყენებს, არამედ როგორც ცხოვრების მხატვრულად ასახვის ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალებას. დრამატურგმა მითი და მითოსი ადამიანური ხასიათის წვდომის, ყოველდღიური წვრილმანის აღმოჩენისა და ანალოგიების წვდომის მიზნით გამოიყენა.

დასასრულს დისერტანტმა მადლობა გადაუხადა ხელმძღვანელს – პროფ. თემურ კობახიძეს.

სიტყვა ეძლევა რეცენზენტს, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატს, დოც. მანანა გელაშვილს (რეცენზია თან ერთვის).

რეცენზენტმა აღნიშნა, რომ ნინო ბალანჩივაძის წარმოდგენილი ნაშრომი პირველი მცდელობაა საქართველოში თ. უაილდერის შემოქმედების სერიოზული შესწავლისა. არსებული ლიტერატურის ანალიზი ცხადყოფს, რომ ანგლო-ამერიკულ კრიტიკაშიც ის პრობლემა, რომელსაც სადისერტაციო ნაშრომი ეძღვნება, კერძოდ, მითოპოეტიკური ასპექტები, მისი კავშირი მოდერნიზმის ესთეტიკასთან, არ არის მონოგრაფიულად შესწავლილი. ბუნებრივია, რომ პირველი თავი მოდერნიზტული მითოსური ექსპერიმენტის არსს ეძღვნება. დისერტანტი სხვადასხვა ავტორებზე დაყრდნობით მსჯელობს თუ რაში მდგომარეობს მითოსის გამოყენების სიახლე მოდერნიზმის ესთეტიკაში. ნაშრომის მეორე, ძირითადი ნაწილი, რომელიც დისერტაციის მთავარ ნაწილს წარმოადგენს მოცულობითაც და არსებითადაც, სამი ქვეთავისაგან შედგება და პიესების ანალიზს ეძღვნება.

მაქვს რამდენიმე შენიშვნა:

1. პირებიდან მოყვანილი ციტატები სასურველია არა მხოლოდ ინგლისურად, არამედ ქართულადაც იყოს წარმოდგენილი.

2. ყოველი თვის ბოლოს, კარგი იქნება იყოს ერთგვარი შეჯამება, განსაკუთრებით ეს მეორე თავს ეხება, სადაც ამგვარი შეჯამება ყოველ ქვეთავს უნდა ჰქონდეს.

თუმცა აქვე აღვნიშნავ, რომ დისერტაციის დასკვნები უაღრესად მაღალ დონეზეა შესრულებული.

ნინო ბალანჩივაძის მიერ წარმოდგენილი ნაშრომი უაილდერს ახალი, შეუსწავლელი კუთხითა და მეთოდით განიხილავს, ამიტომ ვშუამდგომლობ კათედრის წინაშე, რათა ნაშრომს მიეცეს შემდგომი მსვლელობა.

დისერტანტმა პასუხი გასცა რეცენზენტის შენიშვნებს:

1) მართალია, დისერტაციაში ყველა ციტატა ნათარგმნი არ არის, მაგრამ ისინი მოცემულია პერეფრაზირებული ვარიანტით. თარგმნის გარეშე დარჩენილია მხოლოდ მცირე რაოდენობის ციტატა. შენიშვნას გავითვალისწინებთ და ციტატებს გადავთარგმნით.

2) რეცენზენტი შენიშნავს, რომ უმჯობესია ყოველი თავის ბოლოს იყოს ერთგვარი შეჯამება.

ავლნიშნავთ, რომ დისერტაციის ცალკეულ თავებში დასკვნებს ეტაპობრივად ვაყალიბებთ, მაგრამ საბოლოო დასკვნებში უფრო ნათლად არის წარმოდგენილი მწერლის თავისებური შემოქმედება.

დისერტანტს შევითხვები დაუსვს:

დისერტანტი პასუხობს დასმულ შეკითხვებზე:

აზრი გამოთქვას:

პროფ. თ. კობახიძემ: მინდა აღვნიშნო, რომ ნ. ბალანჩივამემ ძალზედ სერიოზულად იმუშავა სადისერტაციო შრომაზე. ნაშრომში ჩანს მასალის ზედმიწევნით ფლობა, უნარი პრობლემის გამოკვეთისა და მათი კვლევისა.

ნაშრომი აკმაყოფილებს საკანდიდატო დისერტაციისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს.

პროფ. მ. ნათაძე: დისერტანტის მიერ წარმოდგენილი მოხსენება საინტერესო იყო. მიმაჩნია, რომ დისერტაციას პრაქტიკული მნიშვნელობა ექნება დაინტერესებული სპეციალისტებისათვის და ლიტერატურის მოყვარულთა ფართო აუდიტორიისათვის.

და ა დ გ ი ნ ე ს :

1. ნინო მერაბის ასული ბალანჩივამის დისერტაცია «თორთონ უაილდერის დრამატურგიის მითოპოეტიკური ასპექტები» ჩაითვალოს დასრულებულ სამეცნიერო შრომად.

2. ნ. ბალანჩივამის მიერ წარმოდგენილი ნაშრომი აკმაყოფილებს საკანდიდატო დისერტაციისადმი წაყენებულ მოთხოვნას. ნაშრომი ზუსტად შეესაბამება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებული P 10.06 №8 სადისერტაციო საბჭოს პროფილს და სპეციალობის გრიფს 10.01.05 _ ევროპისა და ამერიკის ხალხთა ლიტერატურა და მიეცეს შემდგომი მსვლელობა.